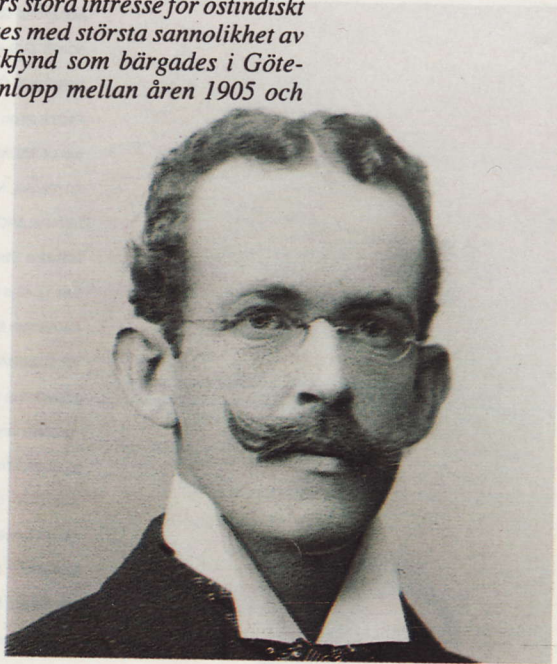

James Keillers stora intresse för ostindiskt porslin väcktes med största sannolikhet av de 4 500 vrakfynd som bärgades i Göteborgs hamninlopp mellan åren 1905 och 1907.

Alice Keiller gjorde många spännande resor tillsammans med sin make för att inhandla antikt, ostindiskt porslin.

EN RESA TILL KINA

Monumentalvas i underglasyrblått från Kangxi-perioden (1662–1722). Vasen är 105 cm hög och har motiv med bland annat mandarin till häst och scen med mandarin som ger audiens. (Tidigare Johanneum.)

Året var 1910 och målet: Kina och antikt, ostindiskt porslin. I en gammal, vältummad dagbok kan vi följa herrskapet Keiller på en av deras spännande resor. Äventyr likt detta och inköp på auktioner runt om i Europa resulterade i en unik och omfångsrik samling av ostindiskt porslin. Där fanns föremål från Tang- och Songperioderna, från Ming och Qing. Totalt omfattade den mer än 2 500 föremål.

Av GUN HANDBERG
Foto JAN ERIK NILSSON m fl

De svenska Ostindiska Compagnierna (1731–1813) öppnade dörren på vid gavel för den Kinafrälste 1700-tals svensken. Det avlägsna landet med sitt hitintills

oöverträffade porslin blev nu nåbart. Stora kvantiteter med te, kryddor, siden, pärlmor, rotting, tuttanego (äldre kinesisk benämning på zink, ibland även mässing) och porslin togs hem till Göteborg från Kanton.

Handelsmän, som satsat pengar i kompanierna, blev snabbt förmögna. Svenskt skeppsbyggeri utvecklades och Göteborg blomstrade som aldrig förr. Kina blev högsta mode. Man studerade Ostasiens flora och fauna, arkitektur, religion och möbelkonst.

132 expeditioner utrustades under denna epok. Med tanke på vår blygsamma ställning internationellt sett, var detta en mycket respektingivande siffra. Tyvärr kom inte alla fartyg tillbaka till Sverige. Resorna var stora äventyr, långa och fyllda av faror. Man kunde drabbas av sjörövar, brist på proviant och färskt vatten, skörbjugg, rödsot och feber. Ett sorgsamt slut fick skeppet Götheborg, som efter två års färd sjönk i inloppet till Göteborgs hamn vid Nya Elfsborgs fästning 1745. Man lyckades under åren fram till

Alice Keiller på väg mot Minggravarna. De passerade bland annat stora djur i marmor som stod i två rader. James Keiller har här fotograferat sin hustru tillsammans med en marmorelefant.

1747 bärga en del av lasten. Detta skedde under dykerfullmäktige Samuel Bagges ledning. Under 1800-talet företogs två bärgningar.

Mellan åren 1905 och 1907 bärgades cirka 4 500 porslinsföremål av dåvarande konsulerna och svågerna James Keiller och Carl Lyon.

Det är med största sannolikhet dessa vrakfynd som på allvar väckte James Keillers intresse för antikt, kinesiskt porslin. Få enskilda personer i landet kunde uppvisa en så sällsynt samling som den hos herrskapet Keiller på Kungsportsavenuen i Göteborg. Stora delar tog de med hem till Sverige från resor till Ostasien.

Många år har förflutit och en del av samlingen har bytt ägare genom arv, försäljning och gåvor, bland annat till Historiska museet i Göteborg, som mottog en del bärgat porslin av de båda svågerna.

En gammal, tummad dagbok med svarta vaxdukspärmar får oss att stiga rakt in i det stora äventyr, som en resa till Kina onekligen var även år 1910. Med liten, liten piktur och svart bläck kan man dag för dag följa Alice Keiller (född Lyon) och hennes make James Keiller på deras upplevelser, som startade med avresa från hemmet i Göteborg den 16 januari 1910 och avslutades den 16 juni samma år med tågresa från Trelleborg till Göteborg. Alice Keiller var då 40 år gammal och hade fem hemmavarande barn. Kontakten med Sverige och hemmet under dessa fem månader fick ske med brev eller med hjälp av telegraf.

Den här dragonvasen från August den Starkes samling i Dresden köpte James Keiller år 1920 på en auktion i Tyskland. Denna kolossalvas har fått sitt namn beroende på att den ingick i ett byte med ett helt dragonregemente. Vasen är av kinesiskt porslin och tillverkad under Kangxi-perioden (1662–1722). Underglasryblått, höjd: 103 cm. (Johanneum nr 327.)

Fredagen den 11 mars anlände Alice och James Keiller till Singapore, och där väntade post och tidningar på dem. Enligt dagboken är detta den första kontakten de har med Sverige sedan avresan. Under den här tiden hade de passerat Paris på väg mot Marseilles och avverkat en besvärlig matförgiftning, som blev resultatet av ett skämt ostron i sås. Alice Keiller hade, som tidens hårmode föreskrev, frisyr med valk. Denna tog lång tid att kamma varje morgon och Alice tröttnade. En dag då de befinner sig på Indiska oceanen tog hon resolut den artificiella valken och kastade den överbord.

Museer besöktes kontinuerligt och det de framförallt var intresserade av att titta på var naturligtvis kinesiskt porslin. Resan gick vidare till Penang, Singapore, Hongkong och Kanton.

Den 24 mars står det i dagboken: "På morgonen köpte vi silfver och gingo sedan till Po Hing för att se på bordsserviser. Valde en grön drakservis för mor Lina och en mycket vacker servis i färger med djur till oss sjelfva. Det tog all vår återstående tid, omkring fem timmar så att vi nätt och jemt hunno till båten och i förskräckelsen glömde vi vårt silfver kvar på en stol i hotellets kontor! Sorg och fasa!! Dagen efter Kantonbesöket kommo vi tidigt på morgonen till Hongkong. Fingo ej rum på Hongkong hotell, utan togo in på Astor House, som visade sig bra. Fingo se ett anslag att telegram låg till oss på telegra-fen och vi blefvo ytterst förskräckta. I

Stort fat ur den gröna drakservis som in-
köptes i Kanton.

EN RESA TILL KINA

telegrammet stod endast *algebra* och vi letade förgäves bland alla koder hos Cooks der Alice fick idén säga det låter som allt är bra, *algebra* hvarvid jag kom ihåg att mor Lina sagt hon skulle begagna detta ord om allt var bra. Stor glädje!" Färden gick vidare till Peking via Tokyo, Osaka och Shanghai, dit de anlände den 14 maj och stannade i 14 dagar. Peking räknades som resans viktigaste mål, och det var där de bland mycket annat handlade ett par papegojer i vackra färger, ett par vaser och en mycket stor kruka.

Oförlömligt blev besöket i Minggravarna. James Keiller skriver: "Sällskapet buros i bärstolar med fyra man för hvar stol öfver en ökenliknande trakt der vinden drog upp höga sandhvirflar. Grafvarne ligger utmärkt vackert i en cirkelformig dal vid bergens fot och vägen dit ledde dels genom en marmorport med bågar, dels genom två rader stora marmordjur. Vi besökte kejsar Yung-Los graf (1425). Den är märklig bl a derigenom att hans högst älskade bihustru begravdes lefvande med honom... Guidens åsna fick ett bi i näsan och blef alldeles galen så att den kastade sig på marken och fnös af alla krafter. Guiden stod på hufvudet och kunde ej reda sig med djuret. När vi kommo fram till några hyddor kom en massa kineser och hjälpte honom. De togo en af sina långa smala pipor och lade tobak i samt stack pipan upp i åsnans näsa och blåste till. Då flög tobaken upp och det gjorde att åsnan fick en sådan nysningsattack att biet flög ut och så fortsatte färden."

Resan hemåt var ett faktum och herrskapet Keiller åkte med transsibiriska järnvägen från Manchuriet, förbi den underbara Bajkalsjön i riktning mot Moskva. I Peking fanns inte en enda firma som kunde spediera det myckna bagaget, så Keillers fick en stor packning med bland annat tungt porslin med på den långa tågresan.

Kring mitten av 20-talet hade Alice och James Keiller en stor samling med antik, kinesiskt porslin. De handlade på auktioner i Sverige och Frankrike, Tyskland och England.

En antikvitetshandlare som Alice och James Keiller lärt känna hjälpte dem med inköpen aktivt, bland annat i Paris. Det

Delar ur den stora matservis som inhandlades hos Po Hing i Kanton samtidigt med drakservisen. Den bestod liksom drakservisen av cirka 500 delar och skickades hem till Göteborg med järnväg.

var också i Paris som Alice och James hittade sina två stora elefanter. Året var 1908, herrskapet Keiller kom åkande i vagn på en gata i Paris. Som av en händelse råkade Alice Keiller se de båda elefanterna i ett förbipasserande skyltfönster. Vid återfärden stannade de vid affären, konstaterade att elefanterna var just så vackra som Alice trott, och köpte dem. Räkningen den gången löd på 300 franc. En Guanyin, barmhärtighetens gudom, köpte Keillers för 1 000 franc.

1920 hörde James Keiller talas om en auktion i Tyskland där det bland mycket och mycket fanns en jättelik vas, som skulle utbudas till försäljning. Detta var en av de dragonvaser, som August den Starke bytt till sig av Friedrich Wilhelm I av Preus-

sen. Han betalade med ett helt dragonregemente! Vaserna har därefter ingått i August den Starkes samling i Dresden. Med hjälp av gode vännen, antikvitetshandlaren hos firma Ludwig Glenk i Berlin, kunde Alice och James Keiller till slut köpa vasen och få den hemtransporterad till Göteborg.

Den Keillerska samlingen av ostindiskt porslin växte och blev med tiden alltmer omfattande. Här fanns föremål från Tang- och Songperioderna, från Ming och Qing.

Räknar man delarna i familjens servisporcelain, föremålen som behållits av det som bärgats från fartyget Götheborg och allt som inköpts under årens lopp, så blir siffran aktningvärd – över 2 500 föremål!